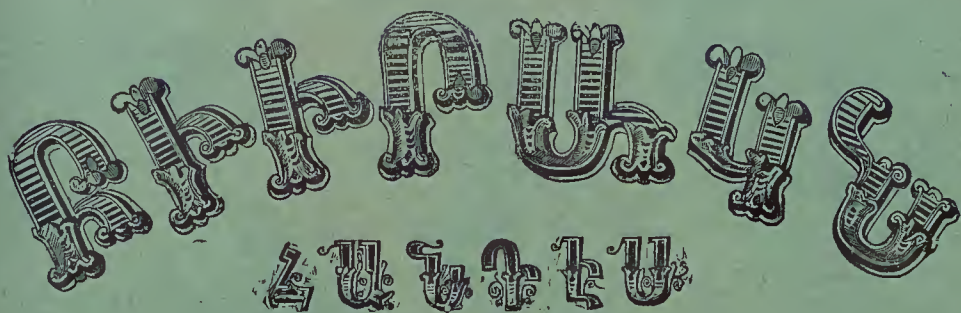

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

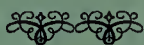
ԻՐ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 4

II

24 ՅՈՒՆԻՍԻՐ 1904

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեծագոյն փոխակերպութիւնը	ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԵՃԻՋԵԱՆ
Պարագաները	ՄՈՒՇԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
Ընթացիկ Նիւթեր . — Անմիաբան Միաբաններ	ՀԱՅԿ ԱԳՈՆՑ
Ճարտարախօսութեան Պատմութիւնը (Գրեց՝ ԼՈՐԷՆՑՕ ՍԻՐՍ)	ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԵՃԻՋԵԱՆ
Հայ մեկնիչներ . — Մեկնութիւն Մասթնոսի (Շնորհաշի-Պլուզ)	ԲԱՅԳԷՆ ՎԱՐԴ
Եգիպտոսի Պատկերներ	Շ.
Պատասխան (Առ Տիար ԲրոՅ. Սիւլազեան) «Տիեզերք եւ իր Կազմութիւնը» գործին քարգ- մանութեան քննադատականին առթիւ	ՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴ. ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ
Զգայնութիւն (Բանաստեղծութիւն)	Տ.
Վեր. Բ. Ֆրուի Ուղեւոր	Գ. Ս. Գ.
Ժողովրդական Բժշկութիւն . — Ճահնային Տեւողը	ՏՈՒԹ. Հ. Պ.
Շաքրուան Նօթեր	
Քաղաքական Աւիարահին մեջ. — Ծայրագոյն Արեւելի սազնապը	Ե. Ա.

Հատը 40 փարա

ՏԳԱԳՐ. ՆՇԱՆ 4. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ա

Ի

1. Բիւ
Մանի հ
կը ծախ
գրութիւ
— 4.

Գր

տակն

տարեւ

ծածա

ու իր

ճանի

փառք

տին,

ման ա

սուչն

ները

գ'ըծե

ճլմար

մարդո

ներու

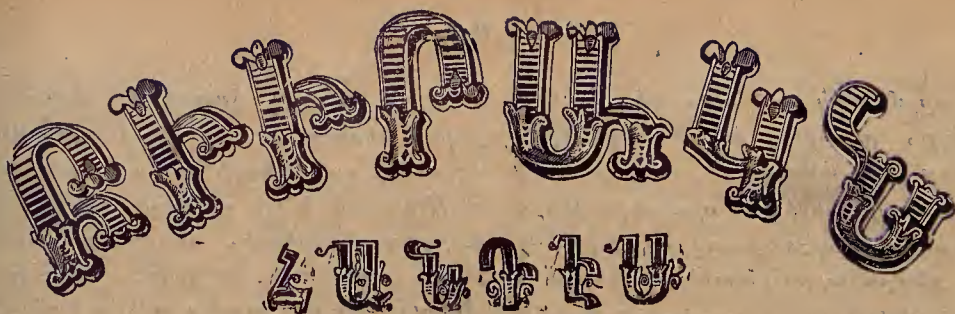
ջէն,

վնասե

Բա

տուր

երեւց

Ագգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

ԻՐ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 4

II

24 ՅՈՒՆԻՍԻԱՐ 1904

ԲԱՏԱՆՈՐԴԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ Շաքաթերթի Տարեկան բաժնեգինն է Պոլսոյ եւ Գաւառներու համար 50 դրո., Արսասան մանի համար՝ 5 տուլի. կամ 12 ժրանք կամ 2 $\frac{1}{2}$ տոլար, քղբասարութեան ծախքը մեր վրայ: — 2. Ձեռնէ կը ծախուի հասը 40 փարայի: — 3. « ԲԻԻՐԱԿՆ » ի վերաբերեալ բաժանորդագին, նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Կ. Պոլիս, Պալայ Հառուսի միջոցաւ՝ Ռոպէրդ Գօլէն, Բրօժ. Յակոբոս Հ. Ճէնիգեանի. — 4. Անվան համակ կամ գրութիւն չընդունուիր. — 5. Տասը օրինակի բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ նուէր կը տրուի:

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Քրիստոսի այս աշխարհս գալուն նպատակն էր մարդկութիւնը հասցնել իր կատարելութեան, գաղափարականին: Իր գործածած բոլոր միջոցները, իր կարգադրած ու իր հրամայածները՝ ամէնը մէկ վախճանի մը համար էին. մարդը հասցնել իր փառքի ու գեղեցկութեան զագաթնակէտին, ընդարձակել անոր ոյժերը, զարգացման առատ միջոցնէ: Եւ հասցնել անոր մէջ բոլոր այն յատկութիւնները՝ որ իր նկարագիրը կը կատարելագործեն: Ան սորվեցունց մարդոց ապրելու ճշմարիտ արուեստը, թէ ինչպէս կարելի է մարդու անցնիլ կեանքի ամէն մաքառումներուն, վէճերուն, նախանձորդութեանց մէջէն, առանց իր շուրջը գտնուող մարդիկը վնասելու, և առանց անոնցմէ վնասուելու:

Բարեբաստիկ վիճակներու ու հանգըստութեան մէջ՝ ուղիղ ապրիլը միշտ դիւրին երեւած է, որովհետեւ ատ վիճակներուն

մէջ մարդիկ տեսակ մը հովանաւորութեան տակ կ'ապրին. ու բարութիւն ցոյց կուտան բնականաբար, ինչպէս որ հարաւի կողմ եղող պաշտպանեալ հողեր բնականաբար ունին խոտ եւ ծաղիկներ, երբոր հիւսիսային բլուրներու կողերը մեռելական ամայութեան մէջ են եւ կամ ծածկուած սպիտակ ձիւնով: Բայց Քրիստոս եկաւ որ տկարութեան եւ դժբաղդութեան անժառանգ զաւակներուն սորվեցնէ թէ ինչպէս կարելի է կանգուն մնալ անբաղդութեանց մէջ, ինչպէս կարելի է երգ երգել կէս գիշերուան մէջ եւ ինչպէս ուրախ ըլլալ կեանքի պարտութիւններու մէջ ալ. նոր չէ՞ բոլորովին այս արուեստը: Աշխարհ գիտէ՞ր զայն, եւ կամ երբեք կրցա՞ւ գործադրել: Քրիստոս նոր մարդկութիւն մը պարզեց մեր առջեւ, քօղը, զարերէ ի վեր զայն ծածկող քօղը վար առաւ եւ ահա մեր առջեւ երեսան եկաւ գեղաւթալ մարդկութիւն մը, այնքան գե-

ղափայլ՝ որ մարդիկ առ հասարակ, մեծերը ու փոքրերը, բարձրերը եւ խոնարհները, մաքսաւորը եւ անառակը՝ ամէնքն ալ դղրդուեցան այս տեսիլէն, սրտերնին թըրթռաց յոյսով, ինչպէս քնարը կը թրթռայ վարպետ քնարահարին մատներուն ներքեւ:

Մարդկութեան այն գաղափարականը զոր Գրիստոս պարզեց մեր առջեւ իր մէջ կը պարունակէ այն ամէն յատկութիւնները որոնք մեր զմայլումը ու մեր բերկրութիւնը կը վառվոյն. իր մէջ կը պարունակէ ամէն հեղութիւն, ամէն բարութիւն ամէն պարզութիւն, կը պարունակէ ուսանողին մշտքի նրբութիւնը, մարդաբանին խորունկ, ներքին տեսութիւնը, ու նաեւ ամէն առնական հանգամանքները: Երբեմն ունինք անանկ լուսափայլ ժամեր որոնց մէջ կը տեսնենք կատարելութեան մտատիպար տեսիլներ որոնք կը կախուին կէս գիշերի երկինքին վրայ լուսաւորներու պէս: Շատերուն համար դժբաղդութիւնը ան է որ այս լուսափայլ տեսիլները պղպշակներու պէս կը պայթին ու կ'անհետանան: Նկարիչներ եւ քանդակագործներ դէպ յառաջ կը նային այն ժամուն երբոր իրենց նկարը կամ արձանը փառահեղ կատարելութեամբ մը պիտի շողայ՝ ամէն սրբագրութիւններէ վերջ: Գրիստոս ալ այսպէս մատնանիշ կ'ընէ այն ժամը երբ՝ ներգործուելով մթութենէն եւ լոյսէ, անկումէ եւ բարձրացումէ, տըրտմութենէ եւ ուրախութենէ վերջ ի վերջոյ իմաստութիւնը պիտի կատարելագործուի. դատաստանը ալ սխալմունք պիտի չճանչնայ. սէրը լիակատար յայտնութիւն պիտի ունենայ. եւ հոգին անարգել կատարելութեան մէջ պիտի մտնայ:

Ի՞նչ մեծագործութիւններ ըրած է քանդակագործին գշիրը մարմարի զանգուածին վրայ: Սպիտակ՝ բայց անկերպարան ու տձեւ քարի կտորէ մը՝ լուսաշող, անբիծ հրեշտակ մը դուրս հանած է, կարծես մոգական զօրութեամբ մը: Ի՞նչ հրաշալի ճարտարութիւն է նաեւ ան որով վարպետ նը-

կարիչը՝ մեռեալ կտաւը կը փոխակերպէ շողուն կեանքի ու գեղեցկութեան: Ասոնցմէ աւելի զարմանալի ու նաեւ աննման զօրութիւն մըն է ան որ կոշտ հողը կը փոխէ վարդազոյն խնձորի, սերմը կը փոխէ ցորենի որաներու, կը փոխէ մանուկը մեծ փիլիսոփայի մը. ասոնք ամէնը զարմանալի փոխակերպութիւններ են. սակայն ոչ բռնութիւնը, ոչ ալ արուեստը կը ճանչնա երբեք՝ փոփոխութիւն մը որ հաւասարի այն զարմանալիքին զոր ժամանակը կը գործէ՝ երբոր աստիճանական ու յամրաքայլ գործողութիւններով Աստուած մարդը կեանքի բիրտ եւ ստորին պայմաններէն դուրս կը բերէ ու կը հանէ այն բարձրաբերձ հոգեկան վիճակին երբ ալ անձնասիրութիւնը տեղի կուտայ անձնուիրութեան, բոտութեան տեղ կուգայ անուշութիւնը. խստութեան տեղ՝ քաղցրութեանը ու սէրը, եւ կատարելութիւնը կը բնակի մարդուն մէջ ինչպէս հասունութիւնը կը բնակի ոսկի պտուղին մէջ:

Ահա փոխակերպութեան ամէնէն հրաշալին, ամէնէն անբացատրելին ու նոյն առաջին ամէնէն փառաւորը: Արուեստի բոլոր հրաշալիքը, բնութեան բոլոր գաղտնալիք փոփոխութիւնները ասոր քով կը նսեմանան ու աննշան բաներ կը դառնան: Ու այսպիսով փոխակերպութեան համար, մարդուն այն բարձրացման ու փառաւորումին համար է որ Գրիստոս աշխարհ եկաւ ու մարդ եղաւ: Ալ հիմակ ստոյգ է որ մարդ պիտի հասնայն կատարելութեան որ իր ճակատագիրն ու աւելի ստոյգ է որչափ պիտի ըլլար եթէ հրեշտակապետներէն մէկը իր գրիչը թափած ըլլար երկնի անհուն ու վճիռ կապոյտին մէջ ու գրած ըլլար հոն վառարհներուն վրայ:

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. Ճէձի. Զեւն

ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

Մարդիկ իրենց գործի կամ դքաղումի սկզբնաւորութիւններու միջոցին, միշտ իրենց կոչումին եւ կամ իրենց ընդունակութեան ու յարմարութիւններուն չէ որ կը հետեւին: Տղայական սխալ ընտրութիւններ, կամ ծնողական սխալ բաղձանքներ շատ անգամ պատճառ եղած են, որ մարդու մը մէջ քնացող բուն ընդունակութիւնը մեռնի սխալ կերպով ընտրուած ասպարէզի մը գիրկը: Երիտասարդներ շատ անգամ չեն յաջողիր իրենց ընդգրկած ասպարէզին մէջ: Միջավայրը կը նպաստէ իրենց, իրենք ալ, միւս կողմէն, ամէն ճիգ կը թափեն շահագործելու համար իրենց ներկայացող առիթները եւ միջավայրին դերութիւնները: Բայց յաջողութիւնը այդ ժպտող ու քաջալնրող ժպիտը միշտ խոյս կուտայ իրենցմէ:

Եթէ ուշ ուշով պրպտեն մարդիկ իրենց անյաջողութիւններուն այդ կնճռոտութիւնը, եթէ ժամանակին ու միջավայրին ա՛յդքան նպաստաւորումին մէջ փնտռեն բուն դաղտնիքը, ապահովաբար զանի պիտի գտնեն իրենց ընդունակութիւններուն կամ կոչումի իրենց յարմարութիւններուն մէջ:

Շատեր կան այսօր, որոնք առանց մտիկ ընելու իրենց կոչումի ներքին ձայնին, իրենց չըջանաւարտի բոլոր յաւակնոտութիւններով ինքզինքնին նետած են վաճառատուններու կամ վարչութիւններու գրասենեակներէն ներս: Դպրոցական գրասենեակին յաջորդող այդ չուկայիկ դրասեղանը անոնց մէջ դրած է հով մը, պարծենկոտի ու յաւակնոտի, ուրկէ ամբողջ ունայնութիւն մը կը բուրէ: Անոնցմէ խիստ շատերը կը մնան այն տափակ ու հետեւակ գրապիւրները, որոնց կեանքին քաղցրութիւնը patronին կամքէն, ու մերթ քմահաճոյքէն կախում ունի: Անոնք իրենց համար ո՛չ դիրք կրնան չինել, եւ ո՛չ համբաւի աւանդ: Կ'ապրին սոսկ իրենց կեանքին մէջ, եւ իրենց ապրիւր կարենալ ապացուցանե-

լու համար չունին իրենց մէջ հիմնական անհատականութիւն մը. արբանեակներն են անոնք ուրիշ մոլորակի մը, որ յաճախ իրենց անհատականութեան ետին կը ծածկէ զիրենք ու կը զրկէ այն լոյսէն զոր մարդկութեան արեգակնային դրութիւնը կուտայ իրենց: Ընդհակառակը, եթէ ծնողքներ մէկ կողմ ձգէին սխալ փառասիրութիւններու իրենց յոռի ձգտումները, եթէ երիտասարդները հրաժարէին իրենց յանդուգն ունայնամտութենէն, եւ իրենց կոչումի ընդունակութիւններուն անսալով իրենց ասպարէզը փնտռէին արհամարհուած արուեստներու շրջանակին մէջ, ապահովաբար շատ աւելի յաջողութիւն, շա՛տ աւելի զիրք, եւ շատ աւելի անուն շինելու հաւանականութիւններ պիտի ունենային անոնք, քան հիմա, ուր հոսանքն վեր լողալու ամուլ տագնապը ունին իրենց հոգիներուն խորը:

Այս սխալ ընտրութիւններու, եւ ծնողական անբնական բաղձանքներու գործնականացումի ճիգը նոր չէ՛, սակայն, մարդկութեան մէջ: Սխալներ կան, զորս բառ առ բառ կրկնած են դարերը: Հոգովայեցի երիտասարդէն սկսեալ մինչեւ այսօրուան երիտասարդը պճնասիրութեան եւ ցուցամոլութեան իրենց հակումներուն մէջ, միեւնոյն երեւոյթները ցուցադրած են միշտ, բնականաբար իրենց զարգացման աստիճանին հասեմատութեամբ: Եւ ծնողքները քայլ մը իսկ առած չեն սրբագրելու համար մարդկային այդ սխալը, որ ընկերութեան մեծագոյն ցաւը եւ վէրքը եղած է:

Բայց եթէ երիտասարդներն ու ծնողքները անփոյթ գտնուած են այդ սխալի դարմանումին մէջ, ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ մեծագոյն հրաշքը գործած են, եւ որոնք ո՛չ միայն սրբագրիլ տուած են երկուստեք զործուած սխալները, այլ եւ պատմութեան տուած են անուններ, որոնք այդ պարագաներուն բերմամբ եղած են ճշմարիտ փառքերը իրենց ցեղին ու մարդկութեան:

Քանի մը օրինակներով խօսինք:

Պղատոն, իր ժամանակի հարուստ երիտասարդներուն պէս, ինքզինքը տուած էր

ցովի կեանքի մը եւ զգայապաշտ բանաստեղծութեան, որովհետեւ այդպէս կը պահանջէր իր ընկերական սխալ ըմբռնուած դիրքը: Եթէ շարունակէր իր սխալ ընտրուած եւ իր կոչումին բոլորովին հակոտնեայ կեանքը, անիկա այսօր մեզի համար մեռած մարդ մը միայն եղած պիտի ըլլար: Բարեբախտաբար պարագայ մը խորտակեց այդ բոլոր սխալները եւ Պղատոնի կոչումը երեւան բերաւ: Անիկա օր մը պատահմամբ ունկնդրութիւն ըրաւ Սոկրատի: Շատեր ալ ունկնդրած էին անոր, առանց գործնական արդիւնքի: Այդ ունկնդրութեան պարագան, սակայն, Պղատոնի համար բոլորովին տարբեր արդիւնքով մը երեւան եկաւ: Անիկա զգաց թէ ասպարէզի սխալ ընտրութիւնով մը քալած էր կեանքի ճամբուն մէջ: Ուզեց դարձ մը ընել, ուղղամիտ եւ անկեղծ մարդու գիտակից դարձ: Այրեց ծերարները իր բանաստեղծութիւններուն, որոնցմէ կեանքի հաճոյք միայն կը հոտէր, և ինքզինքը իմաստասիրութեան տուաւ: Ի՞նչ փոյթ իրեն թէ բարեկամները ծաղրեցին իր յիմարութիւնը: Այդ յիմար դարձով, սակայն, Պղատոն ԴԱՐՆԵՐՈՒ ՄԱՐԴԷ եղաւ:

Օգոստինոս իր քրիստոնէութեան դարձը տղայական խաղի մը դիպումով անկախ պարագային կը պարտի: Առանց այդ պարագային, անիկա պիտի մեռնէր միւս բիւրաւոր Ափրիկեցիներուն պէս, եւ իրմով եկեղեցիի ջահերէն մին վառուած չպիտի ըլլար բնաւ:

Լուտերի հայրը հանքագործի անմիտ փառասիրութիւնը ունեցած էր իր տղուն մէջ տեսնելու փաստաբանն ու դատաւորը: Այդ ասպարէզին մէջ տղուն տուած փայլուն քննութիւնները գինովցուցած էին զինքը: Մէկը չէր խորհեր իրենցմէ, թէ սըլիալ ընտրուած ասպարէզ մը չէր կրնար ո՛չ ուրախութիւն բերել մարդուն եւ ո՛չ սրտի ու հոգիի հանգստութիւն: Բարեբախտիկ պարագան ներկայացաւ, սակայն: Բարեկամի մը մահը եւ երկինքէն ինկող

շանթը երկու պայծառ լուսաւորներու պէս փարատեցին Լուտերի մտքին շուրջ դիպում ամպերը, և իրեն ցոյց տուին Օգոստինեանց վանքի ճամբան: Լուտեր, իր փաստաբանի կամ ատենակալի խոր հմտութիւնով շատ շատ հմուտ օրէնսգէտ մը պիտի ըլլար, հասարակ մահկանացու մը միայն: Պարագան, սակայն ջնջեց բոլոր մարդկային մտածումները, եւ օրէնսգէտէն պատրաստեց արեւմտեան բարենորոգութեան առաքեալը:

Պարագայի այդ միջնորդութեան ամէնէն տարօրինակը տեսնուեցաւ Գոռնէյլի կեանքին մէջ: Գիտենք, թէ անիկա իր կեանքին ասպարէզը սկսաւ Ռուանի մէջ փաստաբանութիւն ընելով: Տարօրինակ պարագայ մը Ռուանի փաստաբանէն յանկարծ ժողովուրդին անզուգական բանաստեղծը շինեց: Ահա թէ ինչպէ՞ս կը պատմուի այդ պարագան: Օր մը Գոռնէյլի բարեկամներէն մին զինքը իր սիրուհիին ներկայացուց: Խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ անշուշտ կեանքի տոբիներուն շուրջը: Այդ կիներ խորապէս ազդուած Գոռնէյլի մտացիութենէն, ու շնորհալի կերպերէն, ուզեց այս անգամ նոր ընտրութիւն մը կատարել, եւ անմիջապէս իր սիրտը տուաւ Գոռնէյլի: Բարեկամը անշուշտ, զրկուած իր սիրուհիէն, զղջաց, իր բարեկամը անոր ներկայացուցած ըլլալու իր անխոհմտութեանը վրայ, բայց Գոռնէյլ այդ սիրային գողութենէն յափշտակուած, գրեց իր *Mélite* անուն *comédie*ն, որ իր թատերգակ-բանաստեղծութեան սկզբնաւորութիւնը եղաւ: Առանց այդ պարագային, Գոռնէյլ իրրեւ փաստաբան մը մեռած պիտի ըլլար ապահովաբար:

Սխալիւր մարդկային է, նոյն իսկ ասպարէզի ընտրութիւններուն մէջ. ո՛րչափ գեղեցիկ պիտի ըլլար օգտուիլ պարագաներէ: Բարեբախտ դարձի մը համար:

ՄՈՒՇԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՆԻՒԹԵՐ

ԱՆՄԻԱԲԱՆ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐ

Աշխարհիս վրայ՝ ո՛ւր որ քանի մը հոգի գտնուին իրարու քով, հո՛ն կրնայ սպասուել որ գոյութիւն ունենայ անհամաձայնութիւն, կարծիքի տարբերութիւն։ Ու այս ընդհանուր կանոնին չենք կրնար պահանջել որ բացառութիւն մը կազմեն կղերա'յանները, քանի որ անոնք ալ վերջապէս մարդ են, ու անոնցմէ ոմանք նոյն իսկ երբեմն անսովոր գելի ապացոյցներ տուած են սատանաներ իսկ ըլլալուն։

Կարծիքի անհամաձայնութիւնը միշտ պէտք է գոյութիւն ունենայ մարդկային ընկերութեան մէջ. անիկա առաջդիմութեան սատարող ազդակ մըն է։ Եթէ ամէն բանի վրայ մարդիկ միօրինակ տեսութիւններ ունենային և ունենան՝ այն ատեն շատ աննշան պիտի ըլլան քաղաքակրթութեան փոփոխութիւնները։

Յարգելով հանդերձ ուրեմն անհատներու հակընդդէմ խորհուրդները, և իրաւունք տալով նոյն իսկ անհամաձայնութեան գոյութեան, կը ստիպուիմ խոստովանիլ որ սա՛ մեր Պօլիսի օրաթերթերուն մէջ վերջերս երեւցած սաղիմական թղթակցութիւնները՝ պժգանք ազդելու չափ անվայել անհամաձայնութիւններ արձանագրեցին։ Ու լրագիրներու ընթերցողները իրաւամբ կը հարցնեն իրենք իրենց թէ՛ ասիկա՝ կը վայլէ՞ Երուսաղէմի միաբաններուն, որոնք նոյն իսկ աշխարհի խաղաղութիւն աւետող այս հանգիստաւոր օրերուս՝ զմեզ կը զբաղեցնեն իրենց միաբանական վէճերովը։

Կղերականները յաճախ կը կրկնեն թէ ժողովուրդը երթալով կը պաղի Եկեղեցիէն՝ թէ՛ կրօնաւորները չեն վայելիր յարգանք ու մեծարանք։ Դժբաղդութիւնը հո՛ն է սակայն որ, այս տեսակ դէպքերը շատ գէշ կ'ազդեն միտքերու վրայ. ու ժողովուրդին մէջէն շատեր կը սկսին մտածել թէ վանքին հացը ու հաւը ուտող չնորհունակները

կը պատրաստուին եղեր ծառայել չէ՛ թէ իրենց Եկեղեցիին, հապա իրենց կիրքերուն։

Ու որչափ որ գիտեմ, ժողովուրդը՝ կտրուկ կերպով այս տարի յայտնելու վրայ է իր կարծիքը Երուսաղէմի շուրջը յարուած վէճերուն նկատմամբ. կ'ըսեն թէ՛ այս տարուան Երուսաղէմ՝ գացողներուն թիւը՝ ուրիշ տարիներու բաղդատմամբ՝ զգալապէս փոքր է։ Եւ նոյն իսկ ընդհանուր ժողովուրդը, որ չի խօսիր ու չի գրեր, այս կերպով իր կարծիքը յայտնած կ'ըլլայ։

Քրիստոսի Աւետարանը Սէր կը քարոզէ։ Միաբանութեան մը, ու մանաւանդ կրօնական միաբանութեան մը մէջ տիրող ու տիրապետող տարրը Սէրը ըլլալու է։ Կարծիքներու տարբերութիւն, հաշիւներու քննութիւն միշտ տեղի ունեցած բաներ են միաբանութիւններու մէջ կամ այլուր։ Ի՞նչ որ գէթ ինծի համար անսովոր է՝ ականատես ըլլալն է, այս աստիճան անվայել յարձակումներու եւ անլուր ամբաստանութիւններու։ Ու ասոնք ամէնքը միաբանութեան մը շրջանակին մէջ։

Կարծես անմիաբան ածականը ո՛ր եւ է գոյականի քով սանկ պատշաճօրէն կրնայ կայնիլ, բայց «միաբան»ներու քով՝ միտքէս չէր անցներ թէ՛ իրաւունք կրնար ունենալ գոյութեան, քերականականէն աւելի՝ պատշաճութեան կանոնով։

Բայց, գէշ չէ, չնորհիւ Երուսաղէմի չնորհունակներուն՝ առիթը ներկայացուեցաւ ինծի Ընթացիկ Նիւրեմու շարքին մէջ փայլեցնելուն աւել «Սնմիաբան Միաբաններ»ը։

ՀԱՅԿ Ա.ԳՈՆՅ

Բիւրակնի Հին Շրջանի թիւերը, կազմուած զանազան ձեւերով, տրամադրելի են վաճառման համար, բաց ի 90, 91 և 95 տարիներէն։ Գինները՝ կազմին համեմատ։

ԳՐԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ատա-Բազարէն՝ Տիկին Վիքթորիա Տայլերեան՝ մէկ տարուան Բիւրակն կը նուիրէ Ետի-Գուլէի Որբանոց-Վարժարանին, որուն կը սկսինք շրկել թերթը, առաջին թիւէն։

ՀԱՅ ՄԵԿՆԻՉՆԵՐ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՏԹԷՈՍԻ

(ՇՆՈՐՀԱԼԻ — ՊԼՈՒՋ)

Եւ ի ծնանցն Յիսուսի ի Բեթղահեմ Հրեասանի յաւուրս Հերովդէի արեայի :

Աւետարանիչս՝ նախ եւ առաջ պատմեց ծննդեան կերպը եւ ատով ըլլալիք փրկութիւնը՝ ըսելով թէ մարգարէներով եւ հրեշտակներով առաջուանէ գուշակուեցաւ այդ եւ խորհուրդը կատարուեցաւ Հոգին Սուրբի եւ անարատ Կոյսի միջոցով . անկից ետքը կը գրէ ծննդեան տեղին եւ ժամանակին վրայ եւ ասի վայրապար չէ՝ . այլ՝ իշեցնելու համար հին մարգարէութիւնները, որոնք խօսքով յայտնապէս ցոյց տուին . վասնզի Միքիա՝ Բեթղեհէմի հետ իբր բանական կենդանիի հետ կ'իսօսի բարաւնարար . «Եւ դուն Բեթղեհէմ, Յուդայի երկիրը, Յուդայի իշխաններուն մէջ պզտիկ չիս . քեզմէ իշխան պիտի ելլէ ինծի, որ իմ Իսրայէլ ժողովուրդս պիտի հովուէ» : Դաւիթն ալ կ'ըսէ . «Ահա՛ լուաք զնմանէ յեփրաթայ եւ գտաք զնա ի դաշտ մայրեաց» . որովհետեւ Երրայեցերէն Բեթղահեմը՝ Յունարէն Տուն եփրաթայ է, իսկ Հայերէնի մէջ թարգմանուած է Տուն Հացի, ուսկից երկնքէն իջած հացը տրուեցաւ աշխարհի կենդանութեան համար : Աւելի մօտ ուրիշ խորհուրդ մըն ալ կայ . կ'ըսուի թէ Եսայի մարգարէին գերեզմանը Բեթղեհէմի մէջ եղած ըլլայ՝ ինչպէս Ադամինը Գողգոթայի մէջ . եւ ինչպէս որ նախահօր (==Ադամին) յանցանքը ջնջեց իր մահովը, այնպէս ալ իր ծնունդով լուծեց նախածօր (==Եւային) անիծած երկունքը : Իր գալըստեան ժամանակն ալ Յակոբ նահապետ նկատեց . «Մի՛ պակասեցէ իշխան Յուդայ՝ եւ մի՛ պետ յերանաց նորա՝ մինչեւ եկեսցէ այն, որ կայն եւ մնայն եւ նա՛ է լոյս հեթանոսաց» : Որովհետեւ Քրիստոսի ծննդեան տեան Իսրայէլի վրայ կ'իշխէր Հերովդէս եւ

Աւետարանիչս՝ այդ մարգարէութեան կատարման համար թագաւոր կ'անուանէ Հերովդէսը, որու թագաւորութեան 34 տարի ծնաւ Քրիստոս Հրէատառնի Բեթղեհէմ քաղաքին մէջ :

Այս ժամանակը անթերի կերպով նշէ տարիներու ա՛յն թիւին հետ, զոր Հրեայ տակապետն ըսաւ Դանիէլին թէ եօթն անգամ եօթ (7×7=49), եօթն անգամ վաթսուներկու (7×62=434, այսինքն 49+434=583) տարի կարճցաւ ժողովուրդին (==Իսրայէլին) վրայ մինչեւ Օծեալը որմէ ետքը պիտի վերնան օծումներ պիտի գան յաւիտեական սրբութիւններ եւ այսպէս հրեշտակի խօսքէն մինչեւ Քրիստոսի ծնունդը բոլոր տարիները կ'ըլլաւ 483 տարի, ո՛ւր՝ երբ ճշմարիտ օծեալը կաւ՝ Իսրայէլի մէջ վերցան քահանաներ եւ թագաւորներու օծումները եւ տրուեց բոլոր հեթանոսներու, որոնց մուտքը դղեցիկ կերով կ'պատմէ Աւետարանիչս .

Ահա, կ'ըսէ, մոգք յարեւելից եկին յերուսղեմ եւ ասեցն . ո՛ւր է որ ծնաւ արեայ Հրեի զի տեսաք զաստիճանս յարեւելս եւ եկեալսք զայն : Երկրպագանել նմա :

Շա՛տ մը քննութիւն պէտք է գիտնալ համար թէ ուսկի՞ց էին մոգերը, ո՞ր երկրէն, ո՞վ յորդորեց բերաւ զանոնք եւ ի՞նչ պատճառով :

Ազգով Պարսիկ էին եւ երկրով ալ Բաբելոնէն, ինչպէս որ ցոյց կուտայ Աւետարանիչը . բայց անոնց գալուն (Հարմարեալ) պատճառը ո՛չ իրենցմէ է եւ ո՛չ միայն Աստուծմէ, այլ՝ իրենք ուղիւ (Հոգեւորեալ), Աստուծաւ ալ յորդորեալ ծիլդ Պողոսին պէս . վասնզի ճանչցաւ թագաւորութիւնը եւ վերէն կոչեց զանի, բոլոր մարդոց պէս, զորս կ'ճանչնայ թագաւոր եւ կ'յորդորէ նոյն բանին :

Լուսաւորի մասին ալ խօսինք թէ պատճառով երեւցաւ . — Իրաւի լուսաւոր էր թէ տեսքով միայն . տեղի ունեցած բաներէն կ'երեւի թէ ճշմարիտ զօրութիւն մ'ունէր . բայց սա՛ բնական լուսաւորեալ

չէ՛ր, այլ՝ նոր եւ զարմանալի լուսաւոր մըն էր. եւ այս յայտնի է նախ իր ընթացքէն («ի գնացիցն»): Վասնզի լուսաւորները այնպիսի ընթացքով մը չէ՛ն առաջնորդեր եւ ցոյց չէ՛ն տաւ ճամբան եւ մարդոց ընթացքին համեմատ քալել, կենալ, երեւնալ, ծածկուիլ, որովհետեւ այդ լուսաւորը՝ երբ անոնք քալէին կ'քալէր եւ երբ կենային՝ կ'կենար, այն ամպեղէն սիւնին պէս՝ որ Իսրայէլի զաւակներու պէտքին համեմատ կ'նստէր ու կ'ելլէր, վասնզի իրենց երկրէն (արեւելքէն) մինչեւ Պաղեստին կ'երեւէր, կ'առաջնորդէր եւ երբ հասան Երուսաղէմ՝ կ'ծածկուէր. եւ երբ Երուսաղէմէն ելան նորէն կ'յայտնուէր մինչեւ որ ցոյց տուաւ տեղն ու մանուկը. լուսաւորի ընթացքին յատուկ բան մը չէ՛ այս, այլ՝ խօսուուն եւ իմաստուն ոյժի մը. որովհետեւ լուսաւորը, ո՛չ թէ բարձր կենալով ցոյց կուտար տեղը, որ անկարելի էր, այլ վար իջնելով կեցաւ հո՛ն, ո՛ւր էր մանուկը՝ ըստ Աւետարանչի. վասնզի այդ այրը հիւղակի մը չափ էր, լուսաւորը այնքան բարձրութենէն ի՞նչպէս կրնար ցոյց տալ զանի եթէ վերէն վար չիջնէր. որովհետեւ հաստատուած («բեւեռեալ») չէ՛ր երկնքի վրայ, իր կամքով կ'իջնէր ու կ'բարձրանար օդին վրայ: Այս ալ կայ որ՝ բոլոր լուսաւորները կ'ընթանան արեւելքէն արեւմուտք, իսկ այդ լուսաւորը հիւսիսէն հարաւ կ'քալէր. վասնզի Պաղեստինը՝ Պարսկաստանի արեւմտեան հարաւային կողմը կ'իյնայ: Սա ալ զարմանալի է որ արեւի լոյսը գիշեր ատեն կ'ծածկուի, իսկ լուսնի եւ լուսաւորներու լոյսը՝ ցորեկին. բայց այս լուսաւորին լոյսը՝ գիշեր ցորեկ կ'պայծառանար, նոյն իսկ արեւին ճառագայթները ազօտացնելու չափ. ապա թէ ոչ ցորեկին ի՛նչպէս կ'երեւէր անոնց ու կ'առաջնորդէր, մա՛նաւանդ որ այդ լուսաւորները չեն կրնար կենալ երկրի վրայ սահմանուած ժամէն աւելի եւ ծածկուիլ երկրին տակը:

Ինչո՞ւ համար բոլոր անոնց կ'երեւէր լուսաւորը. — վասն զի ճշմարտութեան թշնամիները այդ խօսքով կ'զիմադրեն թէ

որովհետեւ աստեղաբաշխութեան արհեստը Աստուծով է, ասոր համար լուսաւորը երեւցաւ Քրիստոսի ծննդեան ատեն: Ասոնց կը պատասխանենք որ, եթէ Քրիստոս աստեղագիտութեան համեմատ ծնած ըլլար ի՛նչպէս կ'քալէր աստեղագիտութիւնը, կ'ըմբերանէր դեւերը, կը հալածէր մոլորութիւնը ու կ'կործանէր այս տեսակ սեքնական հնարքները, և մօզեր լուսաւորէն կը սորվէին թէ Ա՛ն է միայն բոլոր արարածներուն թագաւորը, և ա՛յս ալ յայտնի է մատուցուած խորհրդաւոր ընծաներէն: Բայց լուսաւորին երեւնալուն բուն հաւատի պատճառը սա՛ է որ երկրպագութեան վազեն՝ մարգարէութիւնը լրացնելու համար, ըստ այնմ թէ, Անոր առջեւ հնդիկներ իյնան: Ասկից զատ, որովհետեւ ա՛յն ատեն Իսրայէլի մէջ մարգարէներ լմնցած էին, մարգարէներուն տեղ լուսաւորը երեւցաւ զանոնք յանդիմանելու համար. որովհետեւ այն բանը, զոր չէին ուզեր սորվիլ մարգարէներէն՝ Պարսիկ լեզուով լսեն, և որպէս զի անոնցմով (մոգերով) բանայ հեթանոսներու դուռը, և որովհետեւ այս բոլոր բաներուն համար պէտք էր որ գային անոնք և ուրիշ ճար մը չկար, ո՛չ մարգարէով, ո՛չ ալ հրեշտակով, ասոր համար իրենց ընտանի արհեստով մը կոչեց զանոնք. ի՛նչպէս որ Պօղոսն ալ Աթինացիները կոչեց (անծանօթ Աստուծոյ) Բագինէն եւ Հրեաներուն ալ Օրէնքով կ'ուսուցանէր. և որովհետեւ ամէն տեղ անուշ կ'երեւի սովորութիւնը, նոյնպէս Աստուած ալ ասոնք լուսաւորի կերպարանքով հրաւիրեց, վասն զի ինչպէս որ դեւերու կ'սպասուորէին ծննդաբանութեան աղանդներով՝ միեւնոյն բաներով քիչ քիչ աստուածապաշտութեան բարձրագոյն կրօնին կ'ընէր զանոնք: Որովհետեւ աստեղագիտութիւնը անոնք երեւան բերին՝ օդին ամպերու խոնաւութենէն պարզ ըլլալուն համար, նոյն արհեստով հաւանեցուց զանոնք. ասկից զատ Բաղամիւմարգարէութիւնն ալ ունէին անոնք, որ ըսած է. Յակոբի լուսաւորը պիտի ծագի և Իսրայէլի մէջ մա՛րդ երեւան պիտի գայ և անով պի-

կարանը թղթատենք, նմանօրինակ բազմաթիւ համարներ պիտի գտնենք հոն : Բարեկամութիւնը մարդկութեան հիմերէն մէկն է : Որպէս զի շատ վայելենք բարեկամութեան բազմապիսի օգուտները, օրհնութիւնները, պէտք է շատ մարդիկ ճանչնանք :

«Բարեկամ»ն էր վերջին տիտղոսը, զոր Յիսուս : Իր մահէն քիչ ժամանակ առաջ տուաւ առաքելներուն : Գիտէք թէ կայ քրիստոնեայ յարանուանութիւն մը, որ «բարեկամ» անունով կը կոչուի : Մարդիկ իրարու հետ կը կապուին, կը միանան մեծ Բարեկամին—Յիսուսի—միջոցով : Քրիստոսի առաջին մեծ բարեկամն էր Իր մայրը : Յետոյ յաջորդաբար Անոր բարեկամացան Իր եղբայրները : Քրիստոս բարեկամութիւն հաստատեց Բեթանիա բնակող ծանօթ ընտանիքի մը անդամներուն—Ղազարոս, Մարիամ և Մարթա—հետ : Յիսուս էր և է մաքսաւորին ու մեղաւորին բարեկամը :

Բարեկամի մը հետ դէմ առ դէմ մեր ունեցած մէկ ժամու խօսակցութիւնը՝ յաճախ կրնայ աւելի արդիւնաշատ ըլլալ, քան որչափ եթէ խնդրոյ առարկայ եղած նիւթին վրայ առանձին խորհինք ամբողջ օր մը :

Բարեկամութեան քաղցրահամ պտուղներէն ոմանք են ըլլալու եւ ընելու կարողութիւնը : Բարեկամութեան զգացումը յոյս կը ներշնչէ մարդուս իր կեանքի մութ, անյաջող օրերուն մէջ, Հետեւաբար կեանքի յուսախաբութիւնները, տուայտանքները մարդ քիչ կը զգայ բարեկամութեան մէջ :

Եթէ բարեկամ չըլլանք, անտարակոյս պիտի կորսնցնենք ուրիշներու բարեկամութիւնը : Երբ մէկը բարեկամ ունի, հաճոյքով կը յիշուի անոր բարեկամութիւնը : Քաղցր է բարեկամութիւնը մշակել : Սակայն, զգուշութիւն : Անիկա մարդը երբեմն կ'առաջնորդէ մոլորութեան, մոլութեան, զեղխութեան, անկումի : Պէտք է հեռանալ այս կարգի մարդոցմէ այնպիսի կերպով մը, ինչպէս պիտի ուղէինք փախչիլ անձէ մը, որ ժանտախտի նման մահառիթ հիւանդութենէ մը վարակուած է :

Բարեկամութեան էն մեծ հաճոյքը ըն-

տանեկան յարկին մէջ կը գտնուի, երբ տան անդամները—հայր, մայր, եղբայր, քոյր, եւն.—զիրար կը ճանչնան իբր անկեղծ բարեկամ : Այս փափաքելի վերաբերումը ինչո՞ւ յաճախ չտեսնուիր մեր տուններուն մէջ :

Քրիստոնեայ հայր մը կը գանգատի թէ Քրիստոս և Քրիստոնէութիւնը ազգած չեն իր զաւկին վրայ : Պատճառ.—Շատ պարզ, որոշ է պատճառը : Հայրը երբեք ջանք, տշխատութիւն տուած չէ կրօնական ճշմարտութիւնները իր զաւկին հաղորդելու համար : Հայրը, թերեւս, կուզէ խնդիրներու վրայ խօսած է : Եւ սակայն բարեկամութեան նման կարեւոր, օգտաշատ նիւթի մը վրայ երբեք խօսակցած չէ անոր հետ : Երբ հայր մը իր զաւակը բարեկամութեան կ'առաջնորդէ, անոր յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ Քրիստոսի պատուական, տիպար բարեկամութեան առաջնորդել զանիկա : Ս. Գիրքը գաղափարներու գիրք մը չէ երբեք : Յիսուսի բոլոր խօսքերը ճշմարտութիւն են միշտ : Աստուած պիտի օրհնէ այն կեանքը, զոր մեր կեանքին չափ կը սիրենք :

Վերջին խօսք մը բարեկամութեան նուիրականութեան վրայ : Բարեկամ ունի՞ս : Ի՞նչ ըրած ես անոր : Անոր օգնած ես : Անոր ճշմարիտ, իրական երջանկութեան համար ու է ջանք, ձեռնտուութիւն ըրած ես : Ո՞րքան հաճելի զգացում մը, մեծ մխիթարութիւն մըն է երբ յախտենականութեան մէջ հանդիպիս անոր, որ ըսէ քեզ. «Սիրելիս, քու բարեկամութիւնդ իմ կեանքս փրկեց» :

Մարդկային բարեկամութիւնը չափ, սահման ունի : Եւ, սակայն, կայ բարեկամութիւն մը, որ անհուն, անվախճան է, և որ կրնայ յագեցնել մարդուն հոգիին պապակը : Մեծ բարեկամը—Յիսուս—խոստացած է նոյն իսկ այս աշխարհի մէջ մեզ հանդիպիլ շատ առիթներով : Զոր օրինակ, հաղորդութեան սեղանին շուրջ, երբ 2—3 անձեր կը հաւաքուին Անոր անունով, եւն. : Երբ մարդկային բարեկամութիւնը կը կորսնցնենք, ջանանք չգրկուիլ Յիսուսի անձնուրաց, անձնազոհ բարեկամութենէն : Անոր բարեկամութիւնը մարդուն սովատանջ հոգիին համար՝ կեանք, անմահութիւն է :

Գ. Ս. Գ.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Առ Տիար Բրոֆ. ՍԻՎԱԶԼԵԱՆ.

Մեր «ՏԻԵՋԵՐԻ ԵՒ ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ» ԳԹՈՐԾԻՆ
ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

(Բ. ԵՒ ԱՆՔՁԻՆ ՄԱՍ)

8. էջ 30. — Photosphère բառը մենք լուսաբերական թարգմանած ենք, որուն տեղ լուսագունդ(.) կ'առաջարկէ Բրոֆ.ը մեծ գիւտ մը ըրած ըլլալու գոհունակութեամբ:

9. էջ. — Հեղինակը արեւին համար ըսած է թէ «եւր... արեւը դիտենք, փայլուն ու բոլորածէս ամպերով ծածկուած հեղուկի մը մէջ ողողուած կ'երեւայ ան մեզի» զոր չհասկնար Բրոֆ.ը, որովհետեւ հաւանականաբար կ'երեւակայէ թէ այդ ամպանման մթնոլորտը անքափանց է, ինչ որ ըսուած չէ, եւ չխորհիր թէ ի՞նչպէս լուսինը զայն ծածկող ամպերուն ետեւէն իսկ կը տեսնուի եւ արեւի պէս լոյս ունենայ չէ անհունապէս հեռու է, Բայց որովհետեւ մեր քննադատին համար այս ամպանման աստիճանը նորօրինակ է՝ խորհուրդ կուտանք իրեն կարդալ Fayet L'origine du Monde (էջ 227) ուր նոյն գաղափարը արտայայտող սա նախադասութեան պիտի հանդիպինք «de petits nuages arrondis baignés dans un fluide bien moins brillant»:

10. էջ 34. — Արեւի բիծերու կազմութեան մասին տրուած բացատրութեան ատեն «անոնց Fayet տեսութիւնը ըլլալը յիշատակուած չէ» կ'ըսէ, մինչդեռ շատ անգամներ այս կարգի տեսութիւններու՝ մեծանուն գիտունին ըլլալը յայտնուած է, ինչ հարկ ամէն ատեն կրկնելու հեղինակին անունը: Բրոֆ. Սիվազլեան Fayet տեսութեան չհաւնելով առ այն երնկի քննադատականը մէջ կը բերէ, ուր նոյն իսկ այդ աստեղագէտը կ'ըսէ թէ Ֆայի տեսութիւնը «շատ աղէկ մասեր ունի եւ որ շատերէ ընդունուած է»: Գործիս հեղինակը արդարեւ այս շատերու կարգէն է եւ արդէն իր գիրքը այդ գիտունին ձօնած է:

Այս խնդրին մասին Տօք. Տաղաւարեան մէջ ըրած է նաեւ Վատիկանի ականաւոր աստեղագէտին Հ. Սէգգիի տեսութիւնը, որոնք ալ չհաւնիլ կը ձեւացնէ Բրոֆ.ը աստիճաններով իր գերադաս ելնկին:

11. էջ 35. — Տիար Սիվազլեան կ'երեւայ թէ լաւ ըմբռնած չէ Լաբլատի անփոփոխ մակարդակը, երբ կ'ըսուի թէ «բոլոր մոլորակները միեւնոյն մակարդակի վրայ են» այդ մակարդակը բոլորովին ուղղահայեաց պէտք չէ հասկնալ. եւ արդարեւ հեղինակը կ'աւելցնէ. «փոքր մոլորակները այս ծիրէն քիչ մը կը խոտորին» եւ էջ 41 կ'ըսէ «արբանեակներն ալ Լաբլատի անփոփոխ մակարդակին եւ իրենց մոլորակի հասարակածային մակարդակին մէջ կը գտնուին» դիտել տալով միեւնոյն ատեն թէ «Ուրանոսի արբանեակները մոլորակի ծիրի ուղղահայեաց մակարդակին մէջ կը դառնան»:

12. էջ 55. — Ըսուած է թէ «հաւանականաբար արեւը իրմէ աւելի մեծ մոլորակի մը շուրջը կը դառնայ եւ քերտուկներէ կեդրոնական արեւ մը ունի տեղերէն բոլոր մարմինները այդ արեւի կապուած են»: Մեր քննադատը ընդունելով թէ «ասիկա շատերու համար հաճելի երեւակայութիւն մըն է եղած» ու առանձնապէս անկատի առնելու բնագրին քերտուկ բառը «երբեք ապացուցուած չէ» կ'ըսէ, Բայց երկու տող վարը ինքն իսկ կը յիշարեգակնային դրութեան դէպ ի Հէրքլի համաստեղութիւնը ունեցած ընթացքը:

13. էջ 56. — Միգամածներու թիւը 5000ի կը հասնի ըսուած է: Բրոֆ. Սիվազլեան կ'առարկէ թէ այդ գործին հրատարակութենէն առաջ 8000 պարունակող ցանկ մը հրատարակուած է: Պէտք է գիտնալ, սակայն թէ ամէն օր նոր միգամածներ գտնուին եւ անոնց թիւը միշտ յարաճող վիճակ մը ունի, թէ միայն մասնագէտ աստեղագէտ մը կրնայ որ եւ է վայրկեան մէջ անոնց ճիշտ թիւը գիտնալ, մինչդեռ առհասարակ գործածուած դասագիրք ճիշդ թիւը չկրնար տալ: Այս վայրկեանի

աչքի առջեւ ունինք այդ երեք բանախօսութիւններէն ջանի մը տարի առաջ հրատարակուած J. Pichotի Տիեզերագիտութիւնը, ուր 5000 թիւը տրուած է. հաւանականաբար յաջորդ տպագրութեանց մէջ 8000 կամ աւելի ըսուած է իրերու բնական հետեւանքով:

Գ.— ՍԽԱԼ ՀԱՍԿԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

14. էջ 9. — Գաղղէացիք արդարեւ հին ժամանակներէ ի վեր հմուտ եղած են աստեղագիտութեան եւ ըստ ոմանց Բրիստոսէ նոյն իսկ 20 դարեր առաջ կարող էին գուշակել խաւարումները: Սակայն անոնց ճշդիւ գուշակութիւնները մեր թուականէն ութը դարեր առաջ չէին անցներ, ինչպէս կը կարծէ մեծանուն աստեղագէտը Faye: Այդ մասին մեր քննադատը կրնայ իր կասկածը փարատել կարգաւով յիշեալ հեղինակին L'origine du mondeի Բ. տպագրութիւնը, էջ 30:

15. էջ 22. — Գէփլըրի Յրդ օրէնքը որ կ'ըսէ թէ «մոլորակներու արեւի բոլորտիքը կատարած չրջանի տեւողութեան քառակուսիները համեմատական են անոնց արեւէն ունեցած հեռաւորութեանց խորանարդին», կը խեղաթիւրէ եւ կ'ուզէ որ «հեռաւորութիւնները Յրդ կարողութեան եւ չրջանի տեւողութիւնը Յրդ կարողութեան համեմատ աւելնան»: Մեր քննադատին սխալը ուղղելու եւ ընթերցողներու կասկածը փարատելու համար բաւ կը համարինք քիչ մը առաջ յիշատակուած J. Pichotի Տիեզերագիտութիւնը գործին էջ 179ի սա մասը արտադրել: «Les carrés des temps des evolution sidérales des différentes planètes sont proportionnels aux cubes de leurs moyennes distances au soleil»:

16. էջ 37. — Ըսուած է թէ «բոլոր մոլորակները արեւին պէս աջէն դէպ ի ձախ կը դառնան իրենց առանցքին վրայ»: Ասիկա արդարեւ չատերու կողմէ ընդունուած տեսութիւն մըն է. սակայն ապա էջ 37 կը գրուի. «Ուրանոս եւ Նեպտոն ձախէն դէպ ի աջ կը թաւալին»: Այս մասին Տօքթ. արդէն գրած է թէ կը հետեւինք Fayeի եւ

որուն մանրամասնութեան համար Բրոֆ.ը կրնայ կարգաւ այդ հեղինակի գործին 272-279 էջերը:

Այս մոլորակն ու հակառակ ուղղութեամբ թաւալումը հաստատուած է, սակայն տեւողութիւնը չէ գտնուած, ուստի հեղինակը բաց լքւած է անոր տեղը 29 էջի աղիւսակին սէջ: Գալով 80 էջին ըսինք արդէն թէ Ուրանոս բառին տեղ Երեւակ ըսուած է սխալմամբ:

17. էջ 25. — Բրոֆ. Սիվազլեան չի ճանչնար Տիտիոսը (Titius) եւ կը կարծէ իսկ թէ աստեղագիտութեան մէջ այդանունն անձ մը գոյութիւն չունի, եթէ մեր աստեղագէտ Բրոֆ.ը ճանճրոյթը ուզէր ստանձնել եւ թերթատէր աստեղագիտական լուրջ գործ մը կամ գիտական բառագիրք մը, պիտի տեսնէր թէ ան 18րդ դարու աստեղագէտ մըն է եւ բուն հեղինակը Համսմասութեանց օրէնքին, օրէնք, որ յետոյ Պօտէի անունով յիշատակուեցաւ՝ այս վերջինին կողմէ ընդհանրացած ըլլալուն համար: Այս մասին վերեւ յիշուած Տիեզերագիտութեան տարրական դասագիրքը առէք ու 197 էջին վրայ պիտի գտնէք Տիտիոսի համար ըսուած. «Un astronome du XVIII siècle, «Titius», trouva entre ces distances un rapport assez simple connu depuis sous le nom de «loi de Bode»:

18. էջ 30. — Մեր քննադատը կը խոստովանի թէ «հեղուկ վիճակի մէջ գունտի մը իր առանցքին վրայ դառնալը բեւեռներու կողմէ տափակութիւն առաջ կը բերէ... կրնայ արեգակն ալ տափակցած ըլլալ...»: Բայց չներբ որ մեր թարգմանութեան հեղինակը արեւը բեւեռներու կողմէ տափակցած է ըսէ: Այս տրամաբանութիւնը եթէ հնար է՝ թող լրջամիտ ընթերցողը վերլուծէ ու հասկնայ անոր միտքը:

19. էջ 32. — «Արեւին շուրջի վարդագոյն ցցուածքները ժայթքումներու երփնագունտի սահմաններէն անդին արձակած ջրածինը կը ներկայացնեն» ըսուած է. քննադատը կ'ուզէ որ ջրածինի հետ յիշուած ըլլար նաեւ կրածին ու էլիոն, որոնք թէեւ

ստուգիւ կան արեւի մթնոլորտին մէջ, բայց ժայթքումներուն մէջ երբեք: Այս մասին կրնայ կարգալ Fayeի ծանօթ գործին 220 էջը ուր կ'ըսուի թէ. «Au dessus de la chromosphère, on voit jaillir, de temps en temps, des jets d'hydrogène affectant les formes les plus bizarres; ce sont les protubérances roses»:

20. էջ 34. — Մեր քննադատը չընդունիր արեւին հասարակածէն դէպ ի բեւեռներ տարբեր կէտերու թաւալման արագութեան մասին տրուած թիւերը ու այդ մասին կարգ մը ձեռնածութիւններ կ'ընէ առարկելով թէ անկարելի է բեւեռի թաւալումը չափել: Կ'երեւայ թէ հմուտ Բրոֆը զաղափար չունի թէ գունտի մը քանի մը կէտերու արագութիւններէն՝ բեւեռինը կրնայ ապացուցուիլ, ինչպէս ըրած է Faye Գարրէնկիթոնի մէջ 7 տարուան փորձով: Կարգալ L'origine du Mondeի էջ 236ը:

A l'équateur la rotation est de 25 jours

A 45° de latitude elle est de 27

Aux pôles de 31:

21. — Տիար Սիվազլեան չհաւնիր արեգակին ներքին վիճակին վրայ տրուած նկարագրութեան եւ կը հեգնէ «Իբր թէ գացած աչքով տեսած ըլլար» ըսելով: Գիտութեան մէջ տեսնուած տարրերը ի ձեռին՝ կ'ենթադրուին միշտ արամաբանութեամբ՝ չտեսնուածներնալ: Նոյնը ըրած են հեղինակը առաջնորդող գիտունները Հ. Սէգգէ եւ Փայ: Հետեւապէս խորհուրդ կուտանք իրեն կարգալ այս վերջինին ծանօթ գործին 247-252 էջերը եւ համոզուիլ:

22. — Մոլորակներու բեւեռային տափակութեան մասին Տքթ. Տաղաւարեանի տուած թիւերը սխալ կը գտնայ: Տիար Սիվազլեան պէտք էր գիտնալ թէ այդ տափակութիւն ցուցնող թիւերը ամէն աստեղագէտի համար նոյն չեն. զոր օր. մեր յիշատակած J. Pichotի Տիեզերագիտութեան մէջ Լուսնի թաղի, Երեւակի եւ Ուրանոսի

համար Տօքթորին տուած թիւերը կը գտնենք (տես էջ 193 եւ 196): Իսկ գալով Հրատի համար՝ տպագրական սխալով ^{1/350} ^{1/33} եղած է Օր մը կորսուելովը: Այդ թիւն ալ ամէն հեղինակի համար կը տարբերի. վերջին հրատարակութիւնները (*) ոչ թէ ^{1/300}, ինչպէս կը կարծէ մեր քննադատը, այլ ^{1/343} կը ներկայացնեն:

* * *

Տրուած այս համառօտ լուսաբանութիւններէն վերջը՝ զիւրին է մեզ նշանակել թէ Բրոֆ. Սիվազլեան իր քննադատութեան մէջ գտած չէ բան մը որ գործիս հիմին լինասէ, ինչ որ սակայն այսքան լուրջ գործի մը քննադատութեան մէջ ամէնուն կողմէ փնտռուելիք պարագայ մըն է, ալ բառերու եւ թիւերու, այսինքն գործին մակերեւութային կողմովը դրաղած է: Պէտք չպիտի մնար ուրեմն պատասխանել այդ քննադատութեան, բայց որովհետեւ քննադատութիւնը ուղղուած է գործի մը որուն հասոյթը մեր իսկ ձեռքին տակ գտնուող կրթական-բարեսիրական հաստատութեան մը նպաստելու կոչուած է, կրնայինք խորհիլ թէ ընթերցող հասարակութիւնը գուցէ տարբեր մտածումներ ունենար գրքին կարեւորութեան մասին՝ երբ անպատասխան մնար այդ գրութիւնը, ուղեցինք յարմարութիւն մը մեր դրաղումը ընել զայն ու ցոյց տալ եղած առարկութիւններուն կարեւորութիւնը:

Իսկ թէ Տիար Սիվազլեան իր քննադատականով մինչեւ որ աստիճան անկեղծ կրցած է գտնուիլ գործիս հեղինակին տարագմանչիս նկատմամբ, կը թողունք որ ասկէ ետքը ուղղամիտ ընթերցողը դատէ:

ՍԱՀԱԿ ՎՐԴ. ՕՏԱՊԱՇԵՆՅԱՆ

(*) Dict. Larousseի վերջին պրակները

Երեսասարդ հրապարակագիր մը, որ գրական փայլուն շրջան մը ունեցած է տեղական լրագրութեան մէջ, իր եզրիսական տպաւորութիւններէն մեզի կը դրկէ հետեւեալ լաշոյ պատկերը, զոր հաճոյնով կը հրատարակենք:

Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս Ի Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ն Ե Ր

Ա. — Ա Ր Շ Ա Լ Ո Յ Ս

Երեկուան տապէն փոփոխած,
Գիշերուան ցողէն տառուկ,
Յեթիս նուրբ խաւերու մէջ փաթրուած
Փոփոխ լայն տեղերները
Աղամաքներին,
Աղօս փալիլում մը ունին,
Հեռուէն պողոթկացոյ
ձերմակ ներմակ լոյսին
Ոռոգումին տակ:
Գիշերուան գէշ ամպիկները
Կը բափին,
Հասնող տափէն մտնալու:
— Հեռուէն,
Գալարումը Նեղոսին
Նոր շառաչ մ'ունի,
Նոր կեանք մը ուժգին,
Ճիւղ նմանը հողագործ սա Արաբին՝
Որ սրտափած, կուրծքը ցցուն,
Կը փայլէ, կը փայլէ
Զինք լուստեան մէջէն,
Դեպ ի դաւաճ, դեպ ի բամպակներին...

Բ. — Կ Է Ս Օ Ր

Լուռ, դանդաղ բուլուրին մը,
Կը ծանրանայ երկրի կուտին,
Մարդոց կուրծքին:
Անշարժ լինէ՞մը հանդարտ, —
Բնութիւնը՝ կրակ արեւին տակ,
Ոչ մէկ սարսուռ:
Ու գիշերուան խաւարները,
Ու մրրկին շուրջները
Կայծակներու որոտումին հետ
Մեռած կը բուին,
Հողին ծոցին մէջ:
Նոյնքան շուրջ, նոյնքան հեւտոս
Աւխտաւորն ալ կը մտաքէ,

Սիրքը բացած երկինքին,
Անհոգ, անհոգ...:
Վերը ամպի նուրբ բիծեր,
— Պզտիկ ձիւնէ գնատներ, —
Կը եղծեն
Անտառութիւնը լայն ան կապոյ՝ սաւանին,
Որ փռուած է բեւատարած,
Իր մէջ գրկած փունջերը
Աղուոր խո՛խտ արմաւենիներուն:

Գ. — Վ Ե Ր Զ Ա Լ Ո Յ Ս

Իրիկնամուտի գունատ, դողդոջուն
Յոգնած մեռելին մէջ,
Որ՝ մուսլ արեւելքէն յամր կը փայլէ
Դեպ ի արեւմուտք,
Տնակներուն գիծերը կը տարտաման,
Կը խաւարին, կ'անհետան,
Ու պալլուն լոյսերու դողդոջուն շողեր՝
Կը ծնին տակաւ,
Մինչ երկինքին երանգապնակին վրայ
Նոր նոր ծիածաններ կը հիւսուին
Դեպ ի մայրամուտք
Մարմունք լեյակներով, կարմիրներով, կա-
նաչներով
ձեղք մեղք պատած կապոյտին կուրծքէն,
Ու արեւին անկողինէն,
Լուսալեռ ցոլեր կը ժայթքեն,
Կ'երկարի՞ն իրերանցիկ հիւսկերով,
Խառնաւ բնութեւ մագերու պէս ծուփ ծուփ
Ու երկունք:
Եւ նոր մեռնող անդորրութիւն մը չորս դին.
Միայն գործ ու փոփոխ կանաչի
Բիծերն են որ կը բարձին
Թեթեւ սիւզէն որ կը սանի:
Արմաւենիները,
Սիրուն կապեր տեղի,
Նետուած երկինքին ճակին,
Հեռու սա՛ կարծր աւազէն
Որ կը փալիլի
Վարը, մինչեւ հորիզոն:

ՃԱՐՏԱՐԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ՝ ԼՈՐԷՆՑՈ ՍԵՐՍ

Դ.

ԱԹԱՆԱՍԻՈՍ, ՈՍԿԵՐԵՐԱՆ, ԹԷՈԴՈՐՈՍ,

ՍԱՎՈՆԱՐՈԼԱ, ՄԱՐՏԻՆՈՍ ԼՈՒՏԵՐ

Ինչպէս որ Թէմոսթէնէսէն վերջը, ճարտարախօսութիւնը անկում մը ունեցաւ, նոյնպէս եղաւ նաեւ Կեկեքրոնէն վերջը:

Կուգանք Քրիստոսի Թուականին մինչեւ Բ. դարը, եւ հոն է որ կը տեսնենք ատենաբանութեան մէջ ճարտարախօսութիւնը վերակենդանացած Քրիստ. Եկեղեցիի Յոյն եւ Լատին հայրերուն միջոցաւ: Այդ ճարտարախօսութիւնը իրեն յատուկ հանգամանք մը ունէր եւ կը բղխէր այն նոր հաւատքէն, զոր կը պաշտպանէր եւ միանգամայն կը ծաւալէր. Աթանասիոս, Ոսկեբերան, Բարսեղ, Թէոփորոս, եւ երկու Քրիզոստոմքերը՝ յունական քրիստոնէութեան ակոյեաններն էին: Տէրտուղիանոս, Օգոստինոս եւ Լեոն՝ Լատին քրիստոնէութեան: Եւ խոյաններն էին: Շատ մը նկատումներով տարբարութիւնը աւելի գոյգելի էր, քան արդէն յիշուած երկու դասական շրջաններու ճարտարախօսութիւնը: Եւ ասոնց ճարտարախօսութեան աւելցուած էր ազնուագոյն հաւատքի մը բարձր ներշնչումը եւ անկեղծ հաւատք մը՝ որմէ զուրկ էին նախնի ճարտարախօսները: Եթէ այս վերջիններուն կը պակսէր վերջին ծայր կատարեալ արուեստ մը, իրենց անկեղծ շարժաօրիթը եւ հաղորդելիք նոր պատգամը՝ դասական գեղեցկութեանց պակասը կը լեցնէր եւ մարդկային սեռին հոգեւոր կեանքին մէջ բարձրագոյն մակարդակի մը պահանջները կը գոհացնէր:

Այս հին հայրերու ճարտարախօսութեան դարին յաջորդեց ուրիշ դար մը մատենագիրներու՝ որոնք գրեցին աստուածաբանու-

թեան, կանոնական օրէնքի, փիլիսոփայութեան եւ աւանդութեան վրայ: Իգիտութեան Դամասկոսի Յովհաննէսը եւ ուրիշներ եղաւ ճարտարախօս կենսագիրներ, քրոնիկագիրներ, եւ մեկնիչներ: Որ առեւն որ աստիճանով կը գտնենք երբեք ճարտարախօսութիւնը՝ բեմին մէջն է ան: Եօրքի Պաւլոսը անապատի մէջ ձայն մըն է, որ քարոզէ Տրուիտներուն, այնչափ ազդու բար, որ անոնք կը կործանեն իրենց կոտորածները եւ պատկառելի Պետրոսի դասի կը պահէ ճարտարախօսութեան կայծ իբր վանական քարոզիչ մը՝ է. դարուն մէջ Անկէ վերջ մթութեան ամպ մը կուգայ պատէ հազարերորդ տարին, երբ մարդ առհասարակ աշխարհի վախճանին կը սպասէին: Տասնմէկերորդ դարուն սկսած տեն, համալսարաններու հիմնադրութեամբ գիտութեան վերակենդանութեան նշաններ կ'երեւին: Վեց հարիւր տարուան բազմաթիւ տական լուծենէ մը վերջը, վերստին սկսի լսուել յուզիչ ճարտարախօսութիւն իրաւ, անաբուստ եւ նախնական ձեւ բան մըն է ան, ինչպէս են նաեւ ունկնդիրները, բայց անոր բողոքները, հառաչանքները, կը յուզէր հազարաւորները: Թէմոսթիէս ինքը շատ պիտի պաշտար, եթէ այդպիսի շարժիչ զօրութիւն կարող ըլլար ունենալ: Այս ժամանակ ճարտարախօսութիւնը՝ սրբան ալ որ անաբուստ եւ բիրտ ըլլար, անկեղծութեան ուղղակի սրտին բողոքելու յատկութիւն

ները ունէր: Անոր յաջողութիւնն էր իր պատկը:

Այս դարուս մէջ ուրիշ ատենաբաններ ալ կային, նուազ ճարտարախօս, բայց ուսեալ: Անաէլմոս, Ապրէարդ, Հիլտէպէրդ եւն., իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ գերազանցութիւն մը ունէր: Ասոնց հետ միայն չորս ուրիշ ժամանակակիցներ կան յիշուելու արժանի, Բատուայի Անդոնիոսը, Պոնափէնչուրան, Ալպերթոս, և Թոմաս Աքուինացին, որոնք եռանդուն բայց միաթիքական քարոզիչներ էին, ամէնքն ալ նախակարապետներ այն արտակերպոն ճարտարխօսութեան, որ գրաւեց Ժե. դարու ունիւղիւրներու ուշադրութիւնը:

Ասոնց մէջ, ամէնէն վեր կը բարձրանայ Մովսէսարուա եռանդուն և կրօնասէր մարդ մը, կրօնական անտարբերութեան և անկուսի դարու մը մէջ: Արուեստ չկար, ո՛չ իր կերպերուն, ո՛չ իր խօսուածքին մէջ, բայց իր բառերը կը բղխէին պարկեշտ սրտի մը անկեղծութենէն. ժողովուրդին լեզուն կը գործածէր և ամենախոր համակրութիւն մը ունէր անոնց համար: Ժամանակին զեղխութեանց դէմ իր ձանը գոռացնելով կը մարդարէանար նաև գալիք աստուածային բարկութիւնը. իր նախագուշակութիւնները սկսան կատարուիլ: Ամէն աչք իրեն դարձած էր, բովանդակ Խաալիա իր անունովը կը գոռար: Ֆլորէնցիա փոփոխուած քաղաք մը եղաւ, և ամէն մարդ կը հիանար քարոզիչին յաղթանակին վրայ: Իր մարտիրոսութենէն վերջը, իր նշխարները պահեցին և անոր օգնութիւնը կը կանչէին իբր մարգարէ և իբր մարտիրոս: Իբր ատենախօս մը, իրմէ առաջ եղած միւս կրօնական ճարտարախօսներէն աւելի մեծ էր, որովհետեւ իր կատարած գործը աւելի զբաւար էր:

Ասկէ վերջը կուգայ բարեկարգութեան մեծ ատենաբանը Մարտինոս Լուտեր, որ սքողաստիք մը եւ միեւնոյն ատեն ժողովրդական քարոզիչ մըն էր: Մեծամարմին, եռանդով եւ գաղափարներու համարձակութեամբ լի, ձայնը ազդու, ձեւերը բնական,

լեզուն յստակ եւ սուր, կը խօսէր իրեւանգուպելի համոզումներու տէր մարդ մը: Իր պարզ, գործնական ողջմտութիւնը, զինքը համակիր կ'ընէր ամէն կարգի մարդոց հետ: Ուսեալ եւ տրամաբանական, աշխոյժ, սրամիտ, եռանդուն, անկեղծ, ճանշնալով մարդկային բնութիւնը և տէրն ըլլալով իր անձին, ան իր դարուն բոլոր ատենաբաններուն իշխանը կը համարուէր: Իր անընկճելի լեզունովը՝ հոգեւոր ազատութիւն ստացաւ իրեն և իր ժողովուրդին համար, ներկայացուցիչը ըլլալով գերման կրօնական բարեկարգութեան ամէնէն առաջին աւիւնին:

Ասկէ ետքը կուգան Կալուին ևն. որոնք կը վերաբերին աւելի հանդարտագոյն ժամանակներու, եւ որոնք յաւէտ գրիչով քան թէ լեզունով մեծ էին: Հիւկ Լաթիմէր՝ Անգլիոյ մէջ լաւագոյն ժողովրդական քարոզիչ մըն է, որ կը խօսի ամէն նիւթի վրայ, որմէ կրնայ քարոզ մը հանուիլ: Մերթ բուռն՝ երբայական մարգարէի մը պէս, մերթ գեղեցիկ օրինակներով զարդարելով պարզ ճամարութիւն մը: Բոլոր բացօդեայ քարոզիչներուն հայրն էր աս եւ ոչ մէկուն կը խնայէր: Ծօն Նօքս՝ Սկոթլանդիոյ մէջ, ա'լ աւելի բուռն էր, իր կրօնական ատենաբանութեանց մէջ, այնպէս որ վերջ ի վերջոյ, Էտիմպուրկէն հեռացուեցաւ, իր եկեղեցականութեան եւ ուրիշներու դէմ գործածած բուռն լեզուն համար:

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԵՃԻՋԵԱՆ

ՀԱՐՍՆԻՔ

Երկուշաբթի օրը, Դաւաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի վաղեմի բաղմարդիւն տպարանապետ Նշան Կ. Պէրպէրեան էֆ.ի աղջկան Օր. Հայկուհի Պէրպէրեանի ամուսնական պսակադրութիւնը, Գառնիկ էֆ. Գարադաշեանի հետ:

Մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները կը յայտնենք այս ուրախալի առթիւ:

Կայս. Բժեկական Վարժարանէն վկայուած բժիշկ մը, Տօթ. Հ. Պ., բժեկութեան զանազան եղեր ժողովուրդին ներկայացնելու փափաքով, *Բիւրակնի* մէջ կը սկսի յօդուածներու շարքի մը, ուր իր առաջադրութիւնը պիտի բլլայ խօսիլ այն բազմաթիւ կարեւոր հիւանդութիւններուն վրայ, որոնք անհետ թեւամի մը պէս կը յարձակին մարդուն վրայ, եւ մեծ դժբաղդութիւններու պատճառ կ'ըլլան, եւ որոնցմէ սակայն կարելի է զգուշանալ շա՛ս դիւրաւ, երբ մարդ ծանօթացած ըլլայ անոնց առեւտանքին պատճառներուն, եւ տեղեկացած՝ անոնց յարձակումին դէմ կարեւոր նախազգուշութիւններուն :

Բժեկութեան եւ զանազան ընթացիկ հիւանդութիւններու մասին տիրող անգի-

տակցութեան հետեւանք եղող չարիքներուն թիւը շատ մեծ ըլլալով եւ անոնցմէ չա՛տ ձեռք բերելու համար, ինչպէս ինչպէ՛ս ձեռք բերելու համար, հասարակ ժողովուրդին համար աս տեսակ ժողովուրդական բժեկութիւն մը կը կարծենք թէ բարեւար ձեռնարկ մը կ'ընայ նկատուիլ ժողովուրդին պատճառով, եւ անոնցմէ անհետ թեւամի մը պէս կը յարձակին մարդուն վրայ :

Տօթեօրք իր առաջին յօդուածը նուիրէ տեղիին, որ մեծ աւերներ գործէ շատ կողմեր, եւ կատարեալ պատճառ մը կ'ըլլայ յաճախ ամբողջական համայնքներու, անոր համար որ անոնք չեն գիտեր անոր ծագումը, շարժանքները եւ հիւանդութեան նոյրքը, եւ անգիտակցաբար զոն կը դառնան անոր շահատակութիւններուն :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԺՅԱՌԻԹԻՒՆ

ՃԱՆՃԱՅԻՆ ՏԵՆԴԸ

Ախտանիշք. — Պատճառը. — Պատմութիւնը.

— Վարակումի պատճառները. — Զգուշութեան միջոցներ. — Դարմանք :

Ճահճայնութիւնը կամ ճահճային տենդը՝ (սըղմա) հին դարերէ ի վեր ծանօթ է մարդկութեան : Վարակիչ հիւանդութիւններուն մէջ ամէնէն շատ ծաւալ գտած է ան ու աշխարհի հինգ մասերուն մէջ ալ կը հանդիպինք անոր : Ընդհարապէս ճահճային տենդերու յատուկ այս հիւանդութիւնը չոր կլիմայ ունեցող տեղեր ալ կը պատահի բայց և այնպէս համեմատաբար հազուադէպ է ու սահմանափակ : Արդէն ամէնուս ծանօթ այս հիւանդութիւնը ընդհանրապէս շատ թեթեւ բան մը կը կարծուի բայց պիտի տեսնենք թէ որքան ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ :

Ուստի համառօտակի՝ ախտանիշները, պատճառը, դարմանը ու ապա հետեւանք-

ները լայնատեսքով կը յուսանք թէ անօրինակ չըլլար ընթերցողներուն :

Ճահճատենդը վարակիչ, մասնաւոր տարբեր ձեւերով երեւան եկող և արիւն տեսակ մը նախակենդանիներէ վարակուած առաջ եկող հիւանդութիւն մըն է :

Ճահճատենդի գլխաւոր ախտանիշ տենդը որ երբեմն շարունակական ու բնական ալ ժամանակաւոր է, այս վերջինը մէնէն յաճախադէպն է : Տենդը ունի նոյն շարք մը որ միշտ միեւնոյն երեւոյթութիւններու մէջ կը կրկնուի : Տենդի նոպան առէն օր կամ երկու կամ երեք օրը մը կը կրկնուի. բայց եւ այնպէս եւթնամեկ անգամ անկանոն միջոցներու շարքէն կ'անցնէ :

ընկնող տենդեր ալ կան, բայց հազուադէպ: Ինչպէս որ ալ ըլլայ՝ տենդի նոպան՝ նշանաւորապէս միեւնոյն կերպով առաջ կուայ եւ երեք ժամանակի կը բաժնուի. 11. Երրորդ, Բ. քափուքեան բարձրացում Գ. քափուք:

Ամէնէն առաջ ենթական կ'ունենայ կորրտուք մը, ու ժաթափութիւն, յօրանջումներ, գլխի ծանրութիւն, որոնց անմիջապէս կը յաջորդէ դողդողութիւն՝ որ երթալով քսաստկանայ. դողդողութիւն կը յաջորդէ արթնութեան բարձրացում մը որ 40 աստիճանը կ'անցնի. ասկէ վերջը ալ առատ քրքրինք մը, որմէ ետքը հետզհետէ տաքութիւնը կ'իջնայ և ամէն բան իր բնական իճակը. կ'ստանայ իրբեւ հետք ձգելով ու ժաթափութիւն մը:

Կրնայ ըլլալ որ ունէ պատճառով մը տենդի նոպան իր սովորական ժամանակէն առաջ կամ աւելի ուշ կրկնուի: Եթէ տենդի նոպան շատ սաստիկ ըլլայ և արագ առաջ կրկնուի՝ կրնայ ըլլալ որ քիչ ատենուան մէջ ենթակային մահուան պատճառ ըլլայ: Ըսենք նաև թէ ճահճային տենդը անի քրօնիք ձեւ մըն ալ՝ որուն ենթակայ ըլլան անոնք որոնք երկար ատեն և յաւիտ սուր տենդէ բռնուած են: Այս պարային մարմինն զանազան գործարանները անգարումներ կ'ունենան ինչպէս լեարդն ու փայծաղին մեծնալը. այս վերջինը քնքիրմէն և կամ պզտիկ մէկ ազդեցութիւնով մը կրնայ պատռիլ. նոյնպէս այս երթարաններուն, երկխմունքներու, թորներու և ուղեղի արեանխոնում տեղի ունենայ, ինչպէս նաև ճահճային սակաւարիւնութիւնը:

Այսքան ծաւալ գտած հիւանդութեան մը յայտնի քննադատութեան պատճառը հինուց ի իր գտնալ ջանացած էին. շատեր օդի, օդի, ցրտառութեան և այլնի պէս ազդեցութիւններու վերագրած էին, բայց նկատելով որ ճահճային տենդերու մէջ և մանաւանդ մեծ ճահիճներու բոլորտիքը զբաղեցնող բնակիչներուն մէջ աւելի յաճախապէս է այս հիւանդութիւնը՝ շատ մը գի-

տուններ անոր սերմին՝ ճահիճներու մէջ գտնուելուն վրայ համակարծիք էին. 1979ին Քլէպս և Թօմասի՝ ճահճատենդէ բռնուած հիւանդներու արիւնը խոշորացոյցով քննելով գտան պասիլ մը որուն մալարիայի պասիլ անունը տուին և ճահճատենդի պատճառը նկատեցին. բայց միւս կողմէ ուրիշներ հաստատեցին թէ առողջներու արեան մէջ ալ սա պասիլներէն կը գտնուին: 1880ին Պ. Լափրան ճահճատենդէ բռնուողներու արիւնէն գտաւ արեանակեղագնիներ (hematozoaire) որոնք այսօր իր անունով Լափրանի արեանակեղագնի անունով կը յիշուին. այդ թուականէն ի վեր բժշկական աշխարհը այդ արեանակեղագնիները ընդունած է իբրեւ պատճառ ճահճատենդի:

Տեսնենք թէ այս մակարոյծները ինչպէս կ'ազդեն ենթակային: Անգամ մը որ արիւնին սէջ մուտք գտնեն՝ շուտով կը ձեւափոխուին ու տենդի նոպան կ'սկսի: Հետեւաբար մակարոյծին քիչ կամ շատ ժամանակի մէջ ձեւափոխուելուն համեմատ տենդի տիպարները իրարմէ կը տարբերին:

Plas. vivax տեսակը քառասունըութը ժամուան մէջ իր ձեւափոխութեան չըջանը կը լրացնէ և հետեւաբար այս տեսակէն առաջ եկած ճահճատենդին նոպան քառասունըութը ժամուան մէջ կը կրկնուի. ուրիշ տեսակ մը եօթանասուներկու ժամուան մէջ և ուրիշ մըն ալ անկանոն ժամանակի մէջ չըջանին կը բոլորեն եւ ասոնցմէ առաջ եկած տենդի նոպան ալ անոր համեմատ տեղի կ'ունենայ: Բայց կրնայ ըլլալ որ միեւնոյն ատեն այս մակարոյծներուն երկու կամ երեք տեսակը մէկէն միեւնոյն անձին վրայ զբաղեցնուին. ան ատեն շատ անկանոն և խառն տենդ մը առաջ կը բերեն:

Արդեօք այս մակարոյծները ո՞ր ճամբով եւ ի՞նչ կերպով արեան մէջ մուտք կը գտնեն. առաջները կը կարծէին որ ճահիճներու եզերքի ցեխերը չորնալով փոշիի ձեւով օդին մէջ կը տարածուին և շնչառութեան միջոցաւ արեան մէջ կը մտնեն, աւելի վերջերս՝ փոխանցման պատճառը՝ խմուած ջուրը նկատուեցաւ. բայց փորձերը ցուցին որ մի-

եւնոյն օղը չնչող եւ միեւնոյն ջուրը խմողներէն բոլորն ալ ճահճատենդէ չեն վարակուիր. այսպէսով այս վարկածները չընդունուեցան: Իսթրիք Մանսօն կենդանաբանը՝ մարդուն արեան մէջ գտնուող ֆիլէրըսուած մակարոյծներուն մօեղներու միջոցով մարդուն փոխանցուիլը ապացուցած ըլլալով՝ Լավրան ալ անոր հետեւելով փորձերու ձեռնարկեց եւ յաջողեցաւ հաստատել թէ ճահճատենդին արեանակենդանին ալ մօեղներու միջոցով մարդուս կը փոխանցուի, ուսկից՝ մօղուկներու միջոցով ճահճատենդի փոխանցման վարկածը ծնունդ առաւ: Աւելցնենք նաեւ որ ճարտնցիները դարեր առաջ դիտած էին մօեղներուն խայթումէն տեսակ մը տենդ առաջ գալը: Լավրանէ վերջ շատ մը կենդանաբաններ ալ փորձերով հաստատեցին ու ճշդեցին ճահճատենդի փոխանցումին իրեւ պատճառ մօղուկներուն կատարած դերը:

Յայտնի է որ մօեղներուն որդերը ընացած, կայուն ու նեխած ջուրերու մէջ կ'աւրին եւ ուր որ ճահճ կայ՝ հոն մօեղները առատ են. միւս կողմէ ճահճատենդի արեանակենդանիները այդ միջավայրին մէջ առատօրէն կը գտնուին և իրենց շրջանը այդ ջուրերուն մէջ ալ կը բոլորեն, ինչպէս նաեւ թէ մարդու կամ կենդանի արիւնին մէջ — մակարոյծին տեսակին համեմատ — եւ թէ մօեղներու մարմինն մէջ. ըսել է որ ճահճատենդի արեանակենդանին՝ ջուրերու, արիւնի եւ մօղուկի մարմինին մէջ իր շրջանը կրնայ կատարել:

Արդ ենթացրենք որ մօեղ մը ճահճատենդէ բռնուած մարդու մը մարմինը խայթէ ու արիւնը ծծէ, (գիտենք արդէն որ մօղուկները միայն արիւնով կը սնանին) բայց ծծած արիւնէն զեռ չկշտացած՝ ելլայ ուրիշ առողջ անձի մը վրայ յարձակի. այդ միջոցին բնական է որ մօղուկին խայթոցը հիւանդին արեանակենդանիով լեցուն արիւնովը պլշկած է. եւ երբ երրորդ անձին մարմինն մխէ խայթոցը՝ յայտնի է որ անոր արիւնը պիտի վարակէ. անգամ մը որ այս գործողութիւնը կատարուի՝ ուշ կամ

կանուխ, մակարոյծին ձեւափոխութեան շրջանին կարճ կամ երկար ժամանակի մէջ տեղի ունենալուն համեմատ՝ առողջ անձն ալ ճահճատենդի նոպան պիտի ունենայ. միւս կողմէ նոյն այդ մօղուկին ծծած մակարոյծով լեցուն արիւնը մօղուկին ստամոքսը երթալէ վերջ՝ արեանակենդանիներուն կցուած ստորակէտի ձեւով եղողները չեն մարսուիր ու միայն ստամոքսին մկանային խաւին մէջ տեղաւորուելով իրենց շրջանը կը բոլորեն. անկէ վերջ մօղուկին մարմինն բոլոր մասերուն մէջ կը տարածուին եւ գլխաւորաբար լորձնային գեղձերուն մէջ կը հաւաքուին:

Եթէ այս միջոցին մօեղը կրկին խայթումը փորձէ առողջ անձի մը վրայ՝ նոր խայթումած անձն ալ կը վարակուի, որովհետեւ մօղուկը՝ ծծած արիւնը չը թանձրանալու համար կ'արտադրէ լորձուք մը որուն մէջ առատօրէն կը գտնուին ճահճատենդի արեանակենդանիները:

Կրնայ առարկուիլ թէ նոյն իսկ ամառուտեն մօղուկներու առատ գտնուած տեղերն իսկ մէկ գիշերուան մէջ հարկւրաւոր խայթումներ կրելով մէկտեղ ինչո՞ւ ճահճատենդի ենթակայ չենք ըլլար: Այո՛, ամէն մօղուկի խայթում ճահճատենդի պատճառ չըլլար, որովհետեւ պէտք է որ մօղուկը կամ լորձուքին մէջ կամ խայթոցին շուրջը արեանակենդանիներ ունենայ և երկրորդ՝ մօղուկի ամէն տեսակներն ալ փոխանցելու մէջ դեր չունին:

Վարակող տեսակին պատկանող մօղուկները միւսներէն որոշել շատ դիւրին է. սոնք պատի մը վրայ կեցած ատեն իրենց մարմինը պատին ուղղութեան հետ սուր անկիւն մը կը ձեւացնէ որովհետեւ առջեւ ոտքերին կարճ են և ետեւինները երկայն իսկ անփնաս տեսակին պատկանողները պատին վրայ կեցած ատեն մարմինն ուղղութիւնը պատենին հետ զուգահեռակա կ'ըլլայ:

Ճահճատենդի միակ ու ազդու դարման է ֆինիցի աղերը, ասոնցմէ ամէնէն յարմար է սիւֆաք եւ ֆլորիքադ սր ֆինիցի, բայց ընդ

հանրապէս կարծուածին պէս մէկ կամ երկու օրուան քիւնիւնի դարմանումով ճահճատենդը հիմնովին բժշկել չատ մը պարագաներու մէջ անկարելի է: Ինչպէս տեսանք՝ մակարոյձը իր շրջանը չատ անկանոն միջոցներու մէջ կը կատարէ որով մէկ երկու օրուան դարմանումէ վերջը՝ հակառակ ամէն բան վերջացած տեսնուելուն՝ տենդը նորէն կը կրկնուի: ուստի աւելի աղէկ է որ դէթ 15 օր յաջորդաբար քանակութիւնը քիչցնելու պայմանով քիճիմ առնուի: Իբրեւ պաշտպանողական դարմանում՝ խորհուրդ կուտանք որ մօղուկ գտնուած տեղերը՝ դեռ մութը չկոխած ննջասենեակի պատուհանները գոցուին որովհետեւ մօղուկները մութ ատեն սենեակ կը խուժեն:

Արդէն վերը յիշեցինք թէ ճահճատենդի յաճախակի կրկնումը ուրիշ հիւանդութիւններ ալ կը պատճառէ: Թէեւ պարզ հիւանդութիւն մըն է եւ անյայտնի կերպով մահուան պատճառ չըլլար, բայց եթէ յաճախակի կրկնուի եւ ամիսներով առանց դարմանի ձգուի՝ այն ատեն վրայ կը հասնի ծայր աստիճանի սակաւարիւնութիւն, ընդհանուր ջղային տկարութիւն, մարսողական գործարաններու խանգարում, որոնք շատ անգամ մահաոթի հիւանդութիւններու ընդունակ կ'ընեն եթական:

ՏՕԳԹ. 4. Պ.

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ւ Փ

Սամսոն. Յ. էֆ. Յ. — Ստացած ենք շնորհակալութեամբ:

Մասաչուսեց, Տիար Գ. Պ. — Ղրկեցինք ձեր յանձնարարութեան համաձայն: Կը սպասենք բաժանորդագիրին, մընիօրօքով:

«Զմրան Արեւ». — Ստացած ենք ձեր գրութիւնը:

ՇԱԲԹՈՒԱՆ. ՆՕԹԵՐ

ԲԵԴԵՐՍՊՈՒԿԻՆ Թունվ. 28 թիւով Ռիւթերի քաջուած հեռագիր մը կըսէ թէ՝ էջմիածինի Կաթողիկոսին ջղային դրութիւնը քայքայուած է և վիճակը ծանր:

ԵՏԻ ԳՈՒԼԷԻ Հիւանդանոցին հոգաբարձութիւնը նամակ մը գրելով «Մանգումէ» խմբագրութեան, իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն ձեռնարկին համար՝ որուն նպատակը եղած էր Տարեգլուխէն առաջ Հիւանդանոցի կարօտ տղոց պողպատեղիներ նուիրատուութիւն մը բանալ, և որուն հասոյթը հասաւ մինչեւ 6590½ ղրշ. ի անսպասելի կերպով գոհացուցիչ գումարի մը:

ՍԿԻԻՏԱՐԻ Ճեմարան Վարժարանին նոր Մասնախումբ մը կազմուած է թաղին ուսումնառէր ու զարգացած անդամներէն, մատակարարելու համար վարժարանին ուսանողներուն գրեթեական պէտքը: Այս Մասնախումբը հաւաստուածին համեմատ ամէն յոյս կը ներշնչէ՝ օգտակար ըլլալու համար վաղեմի վարժարանին, որուն կարծէ որ թաղեցիներուն կողմէ մղում մը տրուի, գրեթեական հոգածութենէն զատ անոր տալու իր նախկին կրթական մակարդակը:

ԹԵՐԹԵՐՈՒ գրած էն կը լսենք թէ Տօքթ. Ն. Տաղաւարեան թղթակից-անդամ ընտրուած է Ֆրանսայի Աստեղագիտական Ընկերութեան, իբր արժանաւոր դնահատում իր գիտական հետազօտութեանց:

Շարժում իր Բերայի բնակարանին մէջ խազաղ մահուամբ մը ի Տէր հանգեաւ, վաստակաւոր ու արդիւնաւոր եկեղեցական Տ. Կոմիտաս. քհ. Սպեան: Տ. Կոմիտաս քհ.՝ կենդանութեանը եղած էր եկեղեցական մը՝ որ իր կրօնավայել հեզ բնաւորութեամբը, ազնիւ նկարագիրովը կրթական ու եկեղեցական բազմավաստակ գործունէութիւնովը՝ եկեղեցականութեան պատիւը բարձրացուցած էր իրաւամբ:

Յուդարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Բերայի Երրորդութիւն Եկեղեցիին մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Շիշլիի գերեզմանատունին մէջ:

Իր մահը ճշմարիտ կորուստ մըն է իր ընտանիքին համար, ինչպէս իր որդւոյն Յարութիւն էֆ. Սպեանի՝ որուն մեր անկեղծ ցաւակցութիւնը կը յայտնեք:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՁ

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼԻՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ծայրագոյն Արեւելքի տագնապը հեւ ի հեւ կը զբաղեցնէ միջազգային ընդհանուր մամուլը, առանց որոշ եզրակացութիւններ ցոյց տալու տակաւին: Մամուլը կ'արձագանգէ մինակ քիչ կամ շատ արդիւնաւոր բանակցութիւնները, որոնք վճռական ելքի մը հաւանականութիւնը ներշնչելէ չա'տ հեռու են դեռ, որովհետեւ օրը օրին կատարուած նորանոր բանակցութիւնները և երկու պետութիւններու միջեւ փոխանակուած ծանուցագիրները՝ նոր կնճիռներ յարուցանելէ եւ տագնապին երեւոյթները սաստկացնելէ տարբեր բանի մը չեն ծառայեր: Կացութիւնը կնճոտելու ա'յս պատճառներուն կը միանայ նաեւ Ռուսիոյ խուսափողական ընթացքը, եւ ամէն զիջում յանձն առնելու հեղահամայն տրամադրութիւնը, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ ձառնի՝ ա'լ աւելի ինքնավստահ ու անդրդուելի չեղտով մը պընդելու իր պահանջումներուն վրայ, եւ ամէն վայրկեան պատերազմի փողը հնչեցնելու Ռուսիոյ գլխուն: Այս ընթացքը որչափ ալ պատուաբեր չըլլայ Ռուսիոյ համար, ան սակայն խոհեմութիւն չսեպեր տարբեր կերպով շարժիլ, որովհետեւ վէճին ետեւ կը տեսնէ յայտնի վտանգը մեծամեծ վնասներու եւ կորուստներու՝ որոնց պիտի ենթարկուի իր երկիրը՝ եթէ զգուշաւոր աշխարհավարութեամբ մը չուզէ կարգադրել իր գլխուն բացուող տագնապալի կնճիռը:

Երկու տէրութեանց միջեւ ծագելիք պատերազմի մը սարսափը չէ որ կը զբաղեցնէ մինակ ուն կառավարութեան միտքը, այլ աւելի այդ պատերազմին իր հետը բերելիք կնճոտութիւնները, որոնց ամերակալութեան չափի զգալով է որ Ռուսիա այնչափ վարանոտ ու ձգձգողական ընթացք մը ցոյց կուտայ մինչեւ հիմա, եւ վերջնական վճիռը արձակելէ առաջ, պէտք կը տեսնէ ա'յսչափ երկարատեւ ու լուրջ խորհրդածութեան: Որովհետեւ անգամ մը յայտարարուելէ ետքը ասպարէզ իջնելու վճիռը, ապահովաբար ինքզինքնին մինակ չպիտի գտնեն այս երկու տէրութիւնները: Այլ ան ատեն կարելի է երեւակայել հետեւանքը աղէտին: Անգլիա՝ արդէն հաւատարիմ ու պարտաճանաչ զի-

նակից ձառնի, փութկոտ քայլերով մէջ պիտի նետուի, եթէ ոչ իր զինակցական պարտականութեան մէջ չթերանալու, գոնէ իր Թիպէթեան երկրակալութեան մտասեւեռումին իրագործութեանը համար: Անգամ մը Անգլիա միջամտելէ ետքը գործին, անկասկած միւս մեծ պետութիւններն ալ հանդարտ չէ որ պիտի ուզեն կենալ, — անոնք ալ իրենց քիչ կամ շատ կարեւոր շահերուն պաշտպանութեանը համար, մանաւանդ որ ո եւ է ատեն մինակ ձգել չպիտի ուզեն Անգլիան, Միջին Ասիոյ իր ձգտումներուն հետապնդումին մէջ:

Միւս ամէն տեսակետներէ դուրս, առաւելապէս քաղաքագիտական այս հեռատեսութիւնն է որ կը կասեցնէ Ռուսիան, յանդուգն քայլ մը առնելու Ծայրագոյն Արեւելքի այս կնճիռին մէջ, եւ աւելի խոհեմական քաղաքականութեան մը հետեւելու:

Միւս կողմէ, մէկ կողմ դրուելով ապագային այս սպառնալիքները, հաստատուած իրողութիւնն է որ, Ռուսիոյ ռազմական ծովային եւ ցամաքային ուժը, կորովի դիմադրութեան մը բաղխելու չափ զօրաւոր վիճակի մէջ չի գտնուիր, բաղդատմամբ ձառնի ռազմական ուժերուն: Եւ ահա՛ մէկ ուժով պատճառն ալ Ռուսիոյ ընկրկումներուն եւ անվերջ զիջողութիւններուն:

Գալով պատերազմի մը ստոյգ հաւանականութեան, ան կախում ունի վերոյիշեալ երեւոյթներուն հետեւանքէն: Մինչեւ հիմա հեռագիրները տեղեկացուցին յեղեղուկ կացութիւնը կնճիռին, մէկ մը մէկ կողմ, մէկ մը ուրիշ կողմ անոր հակումը արձանագրելով, Հիմա Ռուսիա զբաղած է ձառնի վերջնագիրին քննութիւնովը, որուն մասին տրուելիք որոշումէն — ուրկէ ետքը ջարդ ա'լ տրամադրութիւն ցոյց չիտար ունէ զիջողութիւն ընելու ձառնի — կախում ունի ելքը տագնապալի այս անհամաձայնութեան:

Ե. Ա.

ՏԻՐ ԵՒ ՏԳՐԵԿ

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

Տպագ. ՆՇԱՆ. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Պապը Ալի Գաւսսէսի Իգսամ Իրագրին դէմ թիւ 33

ԿԵԱՆՔԻ ՎՏԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ԴԵՄ

Դեղագործութիւնը իր արուեստական ու քիմիարանական կրկնակ բարդութիւնովը՝ ամենադժուար արուեստներէն մէկը դարձած է հիմա :

Դեղագործութեան մէջը առաջնակարգ պայմաններ են , արուեստի յաջողակութիւնը եւ զեղերու թարմութիւնը ու հարազատութիւնը :

Շատ քիչ զեղարաններ կան որ՝ կը լրացնեն զեղագործութեան պէս փափուկ արուեստի մը աս պայմանները :

Ու յայտնի է թէ , առաջ պայմաններուն չգոյութիւնովը պատրաստուած զեղ մը ի՛նչ չարիքներ կընայ գործել՝ հիւանդին վրայ , զայն առողջացնելու՝ փոխարէն տ՛լ աւելի վատթարացնելով , եւ , երբեմն մինչեւ մահուան՝ դուռը փոխադրելով :

* * *

Քատըքէօյ , Նաւամատոյցի ճամբուն վրայ հիմնուած հանրածանօթ

ՇԻՒՔՐԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆԸ

Իր կանոնաւոր կազմակերպութիւնովը եւ զայն վարողներու անվիճելի ճարտար թիւովը ու արուեստին մէջը իրենց ունեցած հմտութիւնովը , կընայ առաջին տեղը գրաւել Պոլիս գոյութիւն ունեցող զեղարաններուն մէջ :

«Ձի կայ» չծախուիր հոն , եւ բժշկական զարմաններու վերջաբերող ամենավերջին զեղեր , պատրաստ կը գտնուին , բան մը որ պէտք չձգեր յաճախ Եւրոպայէն ապսպրելու նոր ելած զեղ մը , հիւանդը միւս կողմը սպասցնելով , եւ անոր տաքնապալի ու քիթի օրերը ուրիշ անօգուտ զեղերով փանցընելով :

Իր կանոնաւորութեան եւ ճշգրտապահութեան կողմէ

ՇԻՒՔՐԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆԸ

անմրցելի հանդիսացած է մինչեւ հիմա և համակրութիւնը գրաւած բոլոր իր յաճախորդներուն :

Դաւառներէ ալ կ'ընդունի յանձնարարութիւններ , եւ մասնաւորաբար կը ստանձնէ

ԲՈՂՈՐՈՎ ԻՆ ԸՈՐ ՊԵՂԵՐՈՒ

հայթայթումը , անանկ որ , բժշկական ամենավերջին ու նորահնար զեղի մը համար ամէնէն գործնական միջոցն է դիմել

ՇԻՒՔՐԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆԻՆ

քան Տրօկըրիներու , որոնք յաճախ փոքրականակ չծախելով , յանձնարարութիւն մը կը յապաղի , եւ հիւանդին օրերը ապարդիւն և շնոյն իսկ կեանքի վտանգաւոր զարմանումներով կ'անցնին :

Ու եւ է անձ կամ հիւանդի տէր ,

ՇԻՒՔՐԱՆ ԴԵՂԱՐԱՆԻՆ

դիմելով է որ ամէն տեսակէտներով գոհ կընայ մնալ , Այցելութիւն մը՝ կը բաւէ համոզուելու համար ամէն կ'ըստով :

Կ'ուզէ՞ք ունենալ ըմպելի մը աման եւ սննդաբարձ,
 Կ'ուզէ՞ք խմել նեկտար մը հոսավէս եւ առողջաբար,
 Կ'ուզէ՞ք ամառուան սօթագին օրերուն զովանալ,
 Գնեցէ՛ք եւ խմեցէ՛ք խառնուրդ քիչերը զուարդարար:

محمود
 ٢٠٩٥

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

Ընտիր, աման եւ հոսավէս

Վանառասան

Թ Է Յ Ե Ր

քիչի խառնուրդներ

Միշտ աման ու քարմ

Կ. Պոլիս, Պահճէ Կարու, Ճէլալ Պէյ խան, Թիւ 10

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆԸ (ՀԵՏԵՒԼ ՅԻՍՈՒՍԻ)

Տքթ: Կ. Շէլորնի «In His Steps» ա-
 նուն գիրքը՝ որ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ
 գրեթէ անմահ յաջողութիւն մը ունեցած
 է, Հայերէնի թարգմանած է Բրօք. Վ. Յ.
 Յակոբեան՝ Քրիստոնէութեան Դաղափարա-
 կանք խորագիրին տակ:

Քրիստոնէութեան նկարագիրը եւ հոգե-
 ւոր կեանքի ազնիւ օրինակը սիրուն պատ-
 մութեան մը մէջ պարզած է տաղանդաւոր
 հեղինակը այդ գիրքին մէջ եւ յաջողած է
 զայն ամէն կարգի ընթերցողներու հաճելի
 եւ հետաքրքրաշարժ ընել:

Ընտիր թուղթի վրայ մաքուր տպագրու-
 թեամբ եւ լաթակաղմ, 5 դահեկանի կը
 ծախուի Կ. Պոլսոյ եւ գաւառներու բոլոր
 գրավաճառներուն քով:

Կեդրոնացեղին է՝

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ Վանառասունը,

Պայպըլ Հաուզ, Կ. Պոլիս